

Preek Breukelen
d.d. 29 november 2015, 1^e van Advent
Zacharia 14:4-9 & Lucas 1:5-25

‘Hoe kan ik weten of dat waar is?’

Gemeente van Jezus Christus,

Waarom wordt Zacharias het zwijgen opgelegd? Oud zijn en toch nog een zoon ontvangen. Het is toch niet vreemd dat wanneer je zoiets ongeloofwaardigs wordt verteld je wilt weten hoe dat dan kan? Het lijkt alsof hij een straf krijgt en dat klinkt onredelijk, want als enige tijd later dat jonge meisje Maria eveneens vraagt hoe het mogelijk is wat de engel Gabriël haar vertelt, krijgt ze daar een vriendelijk antwoord op. Waarom wordt Zacharias het zwijgen opgelegd? Wat is daarvan het nut?

Het afgelopen jaar hebben wij de evangelist Marcus gevolgd in zijn verhalen over Jezus. En nu, op eerste Advent, betreden wij het nieuwe kerkelijke jaar en stappen we over naar de evangelist Lucas. U weet, de vier evangelisten vertellen niet precies hetzelfde verhaal. Legt u het evangelie van Johannes maar eens naast de andere evangeliën dan wordt dat al meteen duidelijk. Iedere evangelist schrijft vanuit zijn eigen geloof en legt net even een ander accent op het leven en sterven van Jezus. Geen accenten die elkaar tegenspreken, ze vullen elkaar eerder aan. Hoe beschrijf je de betekenis van Jezus? Hoe vang je het belang van Hem in menselijke taal? Wanneer wij een verhaal lezen dan zal ieder van ons het net anders lezen. En dat komt omdat een verhaal niet onbevungen gehoord wordt. Wij hebben allemaal een leven dat gevuld is met ervaringen. Het moment waarop wij lezen bepaalt al wat ons raakt, wat ons afstoot, wat ons troost geeft of wat ons verbaast. Een verhaal dat wij lezen, lezen wij door de bril van het verhaal van ons eigen leven. Datzelfde geldt voor de evangelisten. Zij zijn niet bezig een droog verhaal te vertellen van feiten. Ze hebben de verhalen over Jezus doorgegeven gekregen en die verhalen hebben ze geplant in het verhaal van hun eigen leven. En ze zijn daardoor zo geraakt dat ze de verhalen over Jezus op schrift hebben gezet om verder verteld te worden, om gehoord te worden, om ingang te vinden in de levensverhalen van andere mensen. Daarom is het voor ons begrijpelijk dat de evangeliën van elkaar verschillen omdat het verschillende schrijvers geraakt heeft.

Wat meteen opvalt is dat iedere evangelist anders begint. Johannes doet dat met die prachtige lofrede over het Woord dat vlees geworden is. Matteüs begint met een lange geslachtslijst om bij Jozef uit te komen. Marcus begint met de doop in de Jordaan en Lucas begint met ons verhaal van vandaag, over de ouders van Johannes de Doper. Pas waar het gaat over de doop van Jezus in de Jordaan vinden we de eerste gebeurtenis die alle vier evangelisten beschrijven. De doop in de Jordaan is het begin van het openbare optreden van Jezus. Lucas gebruikt de meeste woorden om de voorgeschiedenis van die bijzondere mens Jezus te beschrijven. Matteüs begint met Jozef en Maria en de geboorte van Jezus, Lucas gaat zelfs nog een stukje verder terug naar Zacharias en Elisabeth en de doop van Johannes de Doper. Waar in de andere evangeliën Johannes de Doper een toevallige figuur lijkt in het verhaal, maakt Lucas hem tot een direct familielid van Jezus.

Dat Lucas zo'n lange voorgeschiedenis schrijft voor het openbare optreden van Jezus is in de lijn van de hellenistische geschiedschrijving. Ieder groot man had ook een bijzondere voorgeschiedenis nodig, een bijzondere geboorte, een bijzondere afkomst, ja, wel vaker een goddelijke afkomst. Wat dat betreft is wat Lucas schrijft passend in zijn tijd. Maar naast het feit dat Lucas de grootheid van Jezus hiermee wil benadrukken, legt hij ook een verband met de geschiedenis. Lucas zegt niet dat er met Jezus plotseling iets nieuws gebeurd is, nee, hij plaatst het leven van Jezus meteen in een doorlopende lijn met de oude geschriften, met de lange geschiedenis van het volk Israël. En we weten dat die inbedding in het joodse geloof voor Lucas belangrijk is. Het kan niet daarbuiten. En zo begint zijn evangelie in het hart van het joodse geloof, in de tempel in Jeruzalem en zo eindigt zijn evangelie ook waar geschreven staat dat de leerlingen van Jezus in vreugde teruggaan naar Jeruzalem en voortdurend in de tempel bleven en God prezen. De hele geschiedenis van Jezus wordt dus omvat door de tempel, ingebed in die joodse traditie. Maar er is ook iets mis met die traditie. Dat zien we niet alleen in de confrontaties die Jezus heeft in zijn leven met de religieuze leiders, in zijn inspanningen om het geloof weer zegenrijk te laten zijn. Lucas laat al in het eerste verhaal doorklinken dat er wat aan de hand is binnen het geloof, dat er een onvruchtbaarheid is.

Allereerst wordt gezegd dat het verhaal zich afspeelt in de dagen van Herodes, de koning van Judea. Het decor is gezet: een barre tijd. Een tijd van Romeinse overheersing en van een wrede vazallenkoning. Een tijd van hoop op verandering maar ook een tijd waarin men weinig durfde te verwachten. Daar horen wij over twee oude mensen, over Zacharias die tempeldienst heeft en over Elisabet, zijn vrouw. Beiden waren rechtvaardig in Gods ogen, ze leidden een onberispelijk leven geheel volgens de voorschriften van de Heer. Maar ze hadden geen kinderen want Elisabet was onvruchtbaar en beiden waren ze al op jaren. Zoals ik al vaker gezegd heb, stroomt de Bijbel over van beelden van kinderloosheid en onvruchtbaarheid, telkens als beeld van een volk dat geen toekomst lijkt te hebben, dat geen toekomst meer durft te dromen. En toch zit in de namen van deze twee oude mensen de hoop en de belofte opgeslagen. Zacharias betekent: *de HEER gedenkt*, en Elisabet betekent: *mijn God heeft gezworen*. Betekenisvolle namen die de ogen voor de toekomst open zouden moeten houden. En in die beide oude mensen wordt die aloude geschiedenis van Israël meteen meegenomen. Elisabet die afstamt van Aäron. Aäron die getrouwd was met Eliseba. De ouderdom en de onvruchtbaarheid van Zacharias en Elisabeth doen ons denken aan Abraham en Sara. En natuurlijk klinkt ook het verlangen van Hanna, de moeder van Samuel, mee. De tempeldienst van Zacharias verbindt ons met de wetten en voorschriften die het volk gekregen heeft in de woestijn. Tussen de geschriften van het Oude en Nieuwe Testament zitten zo'n twee eeuwen. In die tijd is er natuurlijk voldoende geschreven maar in onze Bijbel lijkt het twee eeuwen onderbreking. Lucas overbrugt dit door al die verbindingen die hij legt, en presenteert zijn verhaal als een doorgaande lijn: er is geen breuk met het verleden, maar in dat verleden is nieuwe toekomst al neergelegd.

Herodes of geen Herodes, het volk volgt in zijn geloof de gewone dagelijkse gang van zaken. De tempel staat nog op zijn plek, de dienst aan de Eeuwige wordt nog dagelijks vervuld. Vierentwintig priesterafdelingen waren er die ieder een week lang dienst hadden. En dagelijks werd er door loting een priester aangewezen die het reukoffer zou brengen. Het lot is dit keer gevallen op Zacharias. Hij gaat het heiligdom in terwijl het volk buiten staat te bidden. En dan verschijnt er een engel van de Heer rechts van het

offeraltaar, een engel die belooft dat Zacharias en Elisabeth, twee oude mensen, een zoon zullen krijgen met de naam Johannes. En niet zomaar een kind, nee, want om zijn geboorte zullen zich velen verheugen want hij zal groot zijn in de ogen van de Heer. Wijn en sterke drank zal hij niet drinken, met heilige Geest zal hij vervuld worden, al in de schoot van zijn moeder. *Wijn en andere sterke drank zal hij niet drinken.* Dat betekent dat hij een nazireeër was. Het woord 'nazir' betekent: gewijde. En wie de gelofte van nazireaat had afgelegd liet zijn haren niet knippen want die waren een teken van Gods kracht. Denk hierbij aan Simson: hij was een nazireeër. En waarom geen wijn en sterke drank? Omdat een nazireeër afstand deed van alles wat hem van God kon vervreemden. Dat kind dat nu beloofd wordt, is niet zomaar een kind maar een die geheel gewijd is aan de Heer, gewijd aan de Heer en aan de toekomst van de Heer. En, zo zegt de engel, er zal een omkeer plaatsvinden binnen het volk. De doop in de Jordaan wordt eigenlijk al in het vooruitzicht gesteld. Toen lieten vele mensen zich dopen onder belijdenis van hun zonden en hun verlangen naar omkeer.

Dat is nogal wat, wat die engel zegt. *Hoe kan ik weten of dit waar is? Ik ben immers een oude man en ook mijn vrouw is al op leeftijd.* Zo vreemd is die vraag toch niet? Zacharias kijkt naar het feitelijke gegeven. Wat voor toekomst valt daar nog uit te halen? Als wij over Gods toekomst spreken in ons geloof, zullen we ook om ons heen kijken naar de stand van zaken in deze wereld en de feitelijkheden in ons leven en ons achter de oren krabben en denken dat het wellicht nooit anders zal worden. Zie de harde waarheid om ons heen. Wat voor vruchtbaars valt daar nog te ontdekken? En Zacharias wordt het zwijgen opgelegd. De verbinding die ik nu maak met de realiteit in onze wereld en de onwaarschijnlijkheid van een totaal andere toekomst op grond van onze ervaring van deze werkelijkheid, brengt ons dichterbij de betekenis van Zacharias' zwijgen, bij het nut van zijn stomheid. Want de reactie van Zacharias is ergens ook wel verwonderlijk. Je bent priester, je dient in de tempel, je leidt je leven als rechtvaardige en volgt alle geboden en voorschriften op die de Heer gesteld heeft en dan ben je verbaasd wanneer de hemel van zich laat horen. Had je dat dan voor onmogelijk gehouden? Blijkbaar wel. Alles richt je op God maar ondertussen verwacht je niets. Dan is het wellicht goed dat je er even het zwijgen toe doet, dat je even je mond houdt. Een heilzame periode van bezinning om weer te ontdekken waar je hoop ligt, waar je verwachtingen en bij welke belofte je leeft.

Het verhaal van Zacharias is in mijn beleving het verhaal van het volk Israël ten tijde van koning Herodes. Een dreigende tijd zonder werkelijke toekomst maar waarin men toch de aloude eredienst hoog houdt. Maar het is ook het verhaal van de Kerk van vandaag, ten tijde van IS en alle ellende. De Kerk die haar geloof vasthoudt door de wetten van God te volgen en de liturgie hoog te houden. Maar ondertussen lijkt de hemel te zwijgen en raken wij verlamd door de harde werkelijkheid. En in die verlamming raken wij het zicht kwijt op het werkelijk ingrijpen van God, raken wij het geloof kwijt in een wereld andersom. De hoop die we dan nog hebben, is bijna wanhoop te noemen. Geen hoop meer hebben dat er iets in dit leven ooit zal veranderen, om ons vervolgens vast te klampen aan een hoop dat het hiernamaals dan wel beter zal zijn. Geloof dat wij dit leven moeten lijden, met een lange ij. Als dat gebeurt, verliest ons geloof vruchtbaarheid. En misschien kunnen we dan beter maar even zwijgen. We moeten niet geloven omdat dat onze laatste strohalm is in een tijd zonder hoop. We moeten niet geloven uit vrees dat wij zonder dat geloof helemaal niets meer in handen

hebben. We moeten geloven vanuit het vertrouwen in de belofte dat God van de woestijn een bloeiende tuin weet te maken, dat Hij onvruchtbaarheid tot vruchtbaarheid maakt, dat Hij leven schenkt in een doods bestaan. Wij hebben die aloude woorden die ons zijn overgeleverd. Wij zijn als de evangelisten geraakt door die ene mens, Jezus, die wij onze Heer noemen. Hij liet zien hoe de werkelijke eredienst aan God bestaat uit het volle vertrouwen dat de weg van de liefde; dat de weg van de ene mens naar de andere mens nieuwe toekomst schenkt. In die liefde keert God deze wereld om. Ons geloof is daarom een geloof dat God allang heeft ingegrepen, dat in Christus het zaad gezaaid is voor nieuwe toekomst, voor Gods toekomst.

Daarom is het goed om een tijd te zwijgen want ook wij verliezen soms die hoop, verliezen soms het zicht op de nieuwe werkelijkheid die komen gaat. Daarom is Advent ook een paarse tijd, een tijd van inkeer en bezinning, opdat wij niet door vrees bevangen worden wanneer het Kind geboren wordt, maar in stilzwijgen ons voorbereiden op de betekenis van dit vleesgeworden Woord van God. Ons zwijgen wordt weer spreken wanneer ons geloof in Gods toekomst weer vruchtbaar is en wij Hem van harte de lof toezingen.

In de Naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest. Amen.